

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه سندھ

دانشکده حقوق

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق بین الملل

عنوان:

بلائیای طبیعی از منظر حقوق بین الملل، با تاکید بر پیش نویس کمیسیون حقوق بین الملل

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر علی مشهدی

نکارنده:

فاطمه اشرفی خوزانی

زمستان ۱۴۹۴

تقدیم به:

به آنان که خوشبختی را در کنارشان با تمام وجود

درک نمودم؛

پدر، مادر و برادر عزیزم

تشکر و قدردانی

حمد و سپاس خدای را که توفیق کسب دانش و معرفت را به ما عطا فرمود. در اینجا بر خود لازم می‌دانم از تمامی اساتید بزرگوار، به ویژه اساتید دوره کارشناسی ارشد که در طول سالیان گذشته مرا در تحصیل علم و معرفت و فضائل اخلاقی یاری نموده اند تقدیر و تشکر نمایم.

از استاد گرامی و بزرگوار جناب آقای دکتر مشهدی که راهنمایی اینجانب را در انجام تحقیق، پژوهش و نگارش این پایان نامه تقبل نمودند نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم.

همچنین، تقبل داوری این پژوهش توسط اساتید گرانقدر، جناب آقای دکتر توحیدی و جناب آقای دکتر قدیر، نیز مزید امتنان است.

چکیده

مساله‌ی بلایای طبیعی، مساله‌ای است که بشر از ابتدای خلقت تا کنون با آن دست به گریبان بوده است. در طول چند دهه‌ی اخیر، بلایای طبیعی رشد چشمگیری داشته‌اند؛ این رشد نه تنها در تعداد، بلکه در شدت بلایای طبیعی نیز مشاهده شده است. سازمان ملل در گزارش جدیدی اعلام کرده است، وقوع بلایای طبیعی نظیر طوفان، سیل و موج‌های گرمایی از دهه ۷۰ میلادی تاکنون پنج برابر شده است. همچنین، بر اساس آمارهای سازمان ملل متحد، هر ساله بیش از ۲۲۶ میلیون نفر تحت تاثیر بلایای طبیعی قرار می‌گیرند. کاهش و کنترل خطرات و آسیب‌پذیری ناشی از بلایای طبیعی، و آمادگی پیش از وقوع بلا، اقدامات اضطراری حین بلا و اقدامات ترمیمی پس از آن، از جمله اموری هستند که در حقوق بین‌الملل به آنها پرداخته شده است. از طرف دیگر، احترام به حقوق بنیادین و رفع نیازهای اولیه‌ی افراد متاثر از بلایای طبیعی یکی از مهم‌ترین مسائل موجود در این زمینه بوده که مورد توجه حقوق بین‌الملل قرار گرفته است. در خصوص کلیه‌ی این مسائل اسناد مختلفی، در عرصه‌ی حقوق بین‌الملل موجود است، اما فقدان یک سند جامع بین‌المللی که ضمن پرداخت به ابعاد مختلف بلایای طبیعی و حقوق افراد متاثر از آن، عام‌الشمول و الزام‌آور نیز باشد، کاملاً احساس می‌شود. کمیسیون حقوق بین‌الملل، در سال ۲۰۰۷، کار بر روی پیش‌نویسی در این زمینه، با عنوان «حمایت از افراد در بلاها» را آغاز کرد، که تا کنون ۲۱ ماده از آن تدوین شده است. این پیش‌نویس، علیرغم انتقاداتی که بر برخی مواد آن وارد است، می‌تواند، در رفع نیازها و خلاءهای موجود بسیار موثر و کارگشا باشد.

واژگان کلیدی: بلایای طبیعی، حقوق بین‌الملل، کاهش خطرپذیری، حقوق و نیازهای آسیب‌دیدگان، پیش‌نویس کمیسیون حقوق بین‌الملل.

کوتہ نوشتہ ہا

CD-WGE	The Communicable Disease Working Group on Emergencies
CERD	Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination
CRC	UN Convention on the Rights of the Child
CRPD	UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities
CSOs	Civil Society Organizations
DRM	Disaster Risk Management
ECLAC	Economic Commission for Latin America and the Caribbean
ECOSOC	Economic and social committee
ESCAP	The Economic and Social Commission for Asia and the Pacific
FAO	Food and Agriculture Organization
FEMA	Federal Emergency Management Agency
GAW	WMO's Global Atmosphere Watch
GCOS	Global Climate Observing System
IASC	Inter-Agency Standing Committee
IASC WG	Inter-Agency Standing Committee Working Group
IDDR	International Day for Disaster Reduction
IDPs	International Displaced Persons
IFRC	International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies
ILC	International Law Commission
Interpol	The International Criminal Police Organization
IPCC	International Plan on Climate Change
ISDR	International Strategy for Disaster Reduction
OCHA	The United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
STC	Scientific and Technical committee
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development
UNCSD	United Nations Conference on Sustainable Development
UNDAF	United Nations Development Assistance Framework
UNDP	United Nations Development programme
UNDRO	United Nations Disaster Relief Organization
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children Fund
UNISDR	United Nations International Strategy for Disaster Risk Reduction
WCRP	World Climate Research Programme
WFP	World Food Programme
WMO	World Meteorological Organization
WSSD	World Summit on Sustainable Development

فهرست اختصاری مطالب

مقدمه	۱
بخش اول: مفاهیم، مبانی، پیشینه	۷
فصل اول: مفاهیم	۸
مبحث اول: بلایا و مفاهیم مشابه با آن	۸
مبحث دوم: سایر مفاهیم مرتبط با موضوع	۱۳
فصل دوم: مبانی	۱۸
مبحث اول: فرامرزی بودن آثار بلایای طبیعی و ارتباط آن با امنیت جهانی	۱۹
مبحث دوم: پیشگیری از بلایای طبیعی، پاسخ به آنها و کمک‌رسانی به قربانیان؛ موضوعی با گستره‌ی جهانی، و نیازمند عزم جهانی	۲۲
فصل سوم: پیشینه	۲۶
مبحث اول: رویکرد حقوق بین‌الملل به بلایای طبیعی تا پیش از دهه‌ی بین‌المللی کاهش بلایای طبیعی (تا قبل از سال ۱۹۹۰)	۲۶
مبحث دوم: رویکرد حقوق بین‌الملل به بلایای طبیعی از دهه‌ی بین‌المللی کاهش بلایای طبیعی به بعد (از سال ۱۹۹۰ به بعد)	۳۲
بخش دوم: مطالعه‌ی بلایای طبیعی و حقوق آسیب‌دیدگان ناشی از آن از منظر حقوق بین‌الملل	۴۹
فصل اول: مطالعه‌ی بلایای طبیعی، دلایل وقوع و آثار آن، و رویکرد حقوق بین‌الملل نسبت به این موضوع	۵۰
مبحث اول: بلایای طبیعی و آسیب‌شناسی چرایی وقوع آنها	۵۰
مبحث دوم: راهبردهای بین‌المللی برای کاهش بلایای طبیعی و خطرپذیری ناشی از آن	۶۲
فصل دوم: مطالعه‌ی بلایای طبیعی با رویکرد حقوق بشری، با توجه ویژه به پیش‌نویس کمیسیون حقوق بین‌الملل در خصوص حمایت از افراد در بلایا	۸۶
مبحث اول: مطالعه‌ی حقوق آسیب‌دیدگان بلایای طبیعی در حقوق بین‌الملل و اسناد موجود مربوطه	۸۸
مبحث دوم: مطالعه حقوق آسیب‌دیدگان بلایای طبیعی در پیش‌نویس کمیسیون حقوق بین‌الملل در خصوص حمایت از افراد در بلایا	۱۴۵
نتیجه‌گیری و پیشنهادات	۲۴۳
منابع	۲۵۱

فهرست تفصیلی مطالب

۱	مقدمه
۷	بخش اول: مفاهیم، مبانی، پیشینه
۸	فصل اول: مفاهیم
۸	مبحث اول: بلایا و مفاهیم مشابه با آن
۸	گفتار اول: بلایا
۹	بند اول: بلا در مفهوم کلی
۹	بند دوم: بلای طبیعی
۱۰	گفتار دوم: مفاهیم مشابه با بلایا
۱۱	بند اول: بحران
۱۱	بند دوم: فاجعه
۱۲	گفتار سوم: تفاوت سه مفهوم بحران، بلا و فاجعه
۱۳	مبحث دوم: سایر مفاهیم مرتبط با موضوع
۱۴	گفتار اول: آسیب پذیری
۱۵	گفتار دوم: کاهش خطرپذیری بلایا
۱۵	گفتار سوم: تغییرات آب و هوایی
۱۶	گفتار چهارم: اطلاع رسانی عمومی
۱۶	گفتار پنجم: امداد رسانی در بلایا
۱۷	گفتار ششم: آوارگی
۱۷	گفتار هفتم: تاب آوری
۱۸	فصل دوم: مبانی
۱۹	مبحث اول: فرامرزی بودن آثار بلایای طبیعی و ارتباط آن با امنیت جهانی
۱۹	گفتار اول: آوارگی، مهاجرت و پناهندگی؛ آثار فرامرزی بلایای طبیعی
۲۱	گفتار دوم: شیوع بیماری های واگیر، از آثار فرامرزی بلایای طبیعی

مبحث دوم: پیشگیری از بلایای طبیعی، پاسخ به آنها و کمک‌رسانی به قربانیان؛ موضوعی با گستره‌ی جهانی، و نیازمند عزم جهانی	۲۲
گفتار اول: پیشگیری از بلایای طبیعی	۲۳
گفتار دوم: واکنش به بلایای طبیعی، کمک‌رسانی به قربانیان آنها و برقراری هماهنگی میان نهادهای کمک‌رسان	۲۴
فصل سوم: پیشینه	۲۶
مبحث اول: رویکرد حقوق بین‌الملل به بلایای طبیعی تا پیش از دهه‌ی بین‌المللی کاهش بلایای طبیعی (تا قبل از سال ۱۹۹۰)	۲۶
گفتار اول: تلاش‌های صورت گرفته تا پیش از دهه‌ی ۱۹۶۰	۲۷
گفتار دوم: تلاش‌های صورت گرفته در دهه‌ی ۱۹۶۰	۲۹
گفتار سوم: تلاش‌های صورت گرفته در بین سال‌های ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۰	۲۹
بند اول: قطعنامه‌ی ۲۷۱۷ کمک‌رسانی در بلایای طبیعی	۲۹
بند دوم: تأسیس دفتر سازمان ملل برای امداد‌رسانی در بلایا	۳۰
بند سوم: دفتر هماهنگ‌کننده سازمان ملل در امداد‌رسانی در بلایا	۳۰
بند چهارم: تلاش برای نامگذاری دهه‌ی ۱۹۹۰ به عنوان دهه‌ی کاهش بلایای طبیعی	۳۰
بند پنجم: قطعنامه‌های مجمع عمومی در کمک‌های بشردوستانه به قربانیان بلایای طبیعی	۳۱
مبحث دوم: رویکرد حقوق بین‌الملل به بلایای طبیعی از دهه‌ی بین‌المللی کاهش بلایای طبیعی به بعد (از سال ۱۹۹۰ به بعد)	۳۲
گفتار اول: تلاش‌های صورت گرفته در دهه‌ی کاهش بلایای طبیعی (۱۹۹۹-۱۹۹۰)	۳۲
بند اول: کنفرانس جهانی یوکوهاما در خصوص کاهش بلایای طبیعی	۳۳
بند دوم: انجمن برنامه‌ی دهه‌ی بین‌المللی کاهش بلایای طبیعی ۱۹۹۹	۳۳
گفتار دوم: تلاش‌های صورت گرفته در دهه‌ی اول قرن بیست و یکم	۳۴
بند اول: استراتژی بین‌المللی کاهش بلایای طبیعی	۳۵
الف: معرفی استراتژی بین‌المللی کاهش بلایای طبیعی سازمان ملل	۳۶
ب: کاهش خطرپذیری بلایا از منظر استراتژی بین‌المللی کاهش بلایای طبیعی سازمان ملل	۳۷
ج: جایگاه استراتژی بین‌المللی کاهش بلایای طبیعی در سازمان ملل متحد	۳۷
د: برنامه‌ی عمل ژوهانسبورگ	۳۸

- بند دوم: کنفرانس جهانی کاهش بلایای طبیعی؛ اقدامی در جهت استراتژی کاهش بلایای طبیعی ۳۸
- بند سوم: پلتفرم جهانی کاهش بلایای طبیعی، اقدامی در راستای استراتژی بین المللی کاهش بلایای طبیعی ۴۰
- بند چهارم: کمیسیون حقوق بین الملل و تهیهی پیش نویس کنوانسیون حمایت از قربانیان بلایای طبیعی ۴۱
- بند پنجم: اقدامات صورت گرفته در راستای بلایای طبیعی و آسیب پذیری ۴۲
- بند ششم: سایر اقدامات صورت گرفته توسط استراتژی کاهش بلایا ۴۳
- الف. ساخت بیمارستان ایمن در برابر بلایا ۴۳
- ب. بازگشایی دفتر استراتژی بین المللی کاهش بلایای سازمان ملل در منطقه‌ی اقیانوس آرام ۴۳
- ج. قطعنامه‌های مجمع عمومی سازمان ملل متحد ۴۴
- گفتار سوم: تلاش‌های صورت گرفته از سال ۲۰۱۱ تا کنون ۴۴
- بند اول: کاهش بلایا و کنفرانس توسعه پایدار یا ریو ۲۰۱۲ ..... ۴۴
- بند دوم: آمادگی برای برگزاری سومین کنفرانس جهانی در زمینه‌ی کاهش بلایای طبیعی ۴۵
- الف: ژاپن، میزبان سومین کنفرانس جهانی ۴۵
- ب. استراتژی بین المللی کاهش بلایای سازمان ملل، هماهنگ کننده‌ی سومین کنفرانس جهانی ۴۶
- ج. روز بین المللی کاهش بلایا و ابتکار «به پا خواستن» ۴۷
- بخش دوم: مطالعه‌ی بلایای طبیعی و حقوق آسیب دیدگان ناشی از آن از منظر حقوق بین الملل ۴۹
- فصل اول: مطالعه‌ی بلایای طبیعی، دلایل وقوع و آثار آن، و رویکرد حقوق بین الملل نسبت به این موضوع ۵۰
- مبحث اول: بلایای طبیعی و آسیب شناسی چرایی وقوع آنها ۵۰
- گفتار اول: بلایای طبیعی قهری ۵۱
- گفتار دوم: بلایای طبیعی ناشی از فعالیت‌های انسانی و ارتباط آن با تغییرات آب و هوایی ۵۲
- بند اول: تغییرات آب و هوایی و نقش انسان در ایجاد آن ۵۲
- بند دوم: تاثیر تغییرات آب و هوایی در ایجاد بلایای طبیعی ۶۰
- مبحث دوم: راهبردهای بین المللی برای کاهش بلایای طبیعی و خطر پذیری ناشی از آن ۶۲
- گفتار اول: کنفرانس‌های کاهش بلایای طبیعی ۶۳
- بند اول: کنفرانس کاهش بلایای طبیعی ۱۹۹۴ ..... ۶۳

بند دوم: کنفرانس کاهش بلایای طبیعی ۲۰۰۵.....	۶۵
الف. چارچوب عمل هیوگو، دستاورد دومین کنفرانس جهانی کاهش بلایا.....	۶۵
۱- اهداف اولیه، نتایج مورد انتظار و اهداف راهبردی.....	۶۶
۱-۱- اهداف اولیه.....	۶۶
۱-۲- نتایج مورد انتظار.....	۶۶
۱-۳- اهداف راهبردی.....	۶۷
۲- اولویت‌های اجرایی.....	۶۷
۳- اجرا و پیگیری.....	۶۸
ب. تحلیل و بررسی چارچوب عمل هیوگو.....	۶۹
ج. پیشرفت‌ها و چالش‌های ایجاد شده در راستای اجرای چارچوب عمل هیوگو.....	۷۰
بند سوم: کنفرانس کاهش خطرپذیری بلایای طبیعی ۲۰۱۵.....	۷۴
الف. راهبرد بین‌المللی کاهش خطرپذیری بلایای ملل متحد، ارگان هماهنگ کننده‌ی برگزاری کنفرانس	۷۴
ب. پیش‌نویس صفر چارچوب جدید کاهش خطرپذیری بلایا برای پس از ۲۰۱۵.....	۷۵
۱- پیشگفتار.....	۷۶
۲- چارچوب عمل هیوگو: درس‌های فراگرفته شده و خلاءهای شناسایی شده.....	۷۶
۳- نتیجه و مقصود مورد انتظار.....	۷۸
۴- اولویت‌های اجرایی.....	۷۹
ج. مقایسه‌ی پیش‌نویس چارچوب جدید با چارچوب عمل هیوگو.....	۸۰
گفتار دوم: کنفرانس ریو ۲۰+ و نقش آن در کاهش خطرپذیری بلایا.....	۸۲
فصل دوم: مطالعه‌ی بلایای طبیعی با رویکرد حقوق بشری، با توجه ویژه به پیش‌نویس کمیسیون حقوق	بین‌الملل در خصوص حمایت از افراد در بلایا.....
مبحث اول: مطالعه‌ی حقوق آسیب دیدگان بلایای طبیعی در حقوق بین‌الملل و اسناد موجود مربوطه.....	۸۸
گفتار اول: حقوق بشر عام و حمایت‌های بشری از عموم آسیب دیدگان بلایای طبیعی.....	۸۸
بند اول: حقوق ابتدایی نیازمند به حمایت مضاعف در بلایای طبیعی.....	۸۹
الف: دسترسی به غذا و امنیت غذایی.....	۸۹

- ب: دسترسی به سرپناه و اسکان مناسب ۹۰
- ج: دسترسی به مراقبت‌های بهداشتی و درمانی ۹۱
- بند دوم: حقوق ویژه، در زمان وقوع بلایای طبیعی ۹۱
- الف: تخلیه‌سازی و سایر اقدامات نجات‌بخش ۹۲
- ب: حمایت در برابر آثار منفی بلایای طبیعی ۹۲
- ج: حمایت در برابر خشونت، به ویژه خشونت‌های جنسیت محور ۹۲
- د: امنیت کمپ‌ها ۹۳
- ه: سامان‌دهی اجساد ناشی از بلایای طبیعی ۹۳
- ۱- اصول عمومی مدیریت اجساد ۹۴
- ۲- عدم شناسایی اجساد و پیامدهای آن ۹۴
- ۳- مقررات حقوق بین‌الملل در زمینه مدیریت اجساد ۹۵
- ۳-۱- پروتکل اینترپل در تشخیص هویت اجساد قربانیان در بلایا ۹۵
- ۳-۲- اصول راهنمای مربوط به آوارگان داخلی ۹۶
- ۳-۳- کنوانسیون ژنو و سایر پروتکل‌ها: اصول حقوق بشردوستانه بین‌الملل ۹۶
- ۴- اسناد بین‌الملل حقوق بشری: حق اجساد بر تشخیص هویت و به خاک سپاری منطبق بر تشریفات مذهبی و عقاید فرهنگی، پس از وقوع بلایای طبیعی ۹۷
- و: حق بر امدادسانی ۹۷
- ۱- لزوم امدادسانی غیر تبعیض آمیز ۹۷
- ۲- هماهنگی میان امدادسانی‌ها ۹۹
- گفتار دوم: حقوق بشر خاص و حمایت از اقشار آسیب پذیر ۹۹
- بند اول: زنان ۱۰۰
- الف. عوامل موثر بر آسیب پذیری زنان ۱۰۰
- ب. آسیب پذیری فعال و منفعل ۱۰۲
- ج. .... تاکید بر برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان در بلایای طبیعی در پنجاه و هشتمین اجلاس کمیسیون مقام زن ۱۰۴
- ۱- توسعه در سیاست ها و راهبردهای بین‌المللی میان دولت ها و سازمان های بین‌المللی ۱۰۵

- ۲- اقدامات به عمل آمده در رابطه با توانمند سازی زنان و کاهش آثار زیانبار بلایای طبیعی ۱۰۵
- ۲-۱- جریان سازی رویکردهای جنسیتی در سیاست ها، برنامه ها و استراتژی ها ۱۰۵
- ۲-۲- ظرفیت سازی برای ادغام ملاحظات جنسیتی در مواجهه با بلایای طبیعی ۱۰۶
- ۲-۳- دسترسی برابر به فرصت ها و مشارکت برابر زنان در عرصه ی تصمیم سازی ۱۰۶
- ۲-۴- ایجاد فرصت های شغلی، آموزشی، تکنیکی و مهارت آموزی برای زنان ۱۰۶
- ۲-۵- سلامت جنسی و باروری ۱۰۶
- ۲-۶- حمایت از زنان و دختران در مقابل ارتکاب خشونت مبتنی بر جنسیت ۱۰۷
- ۳- مسئولیت پذیری و پاسخگو بودن دولت ها ۱۰۷
- بند دوم: کودکان ۱۰۷
- الف. کنوانسیون حقوق کودک و حمایت از کودکان متاثر از بلایای طبیعی ۱۰۸
- ب. صندوق کودکان ملل متحد و حمایت از کودکان متاثر از بلایای طبیعی ۱۰۹
- بند سوم: معلولان ۱۱۰
- الف: ضرورت توجه به حقوق معلولان در بلایای طبیعی ۱۱۱
- ۱- محرومیت از خدمات امدادی ۱۱۲
- ۲- عدم دسترسی به اطلاعات ۱۱۲
- ۳- اختلال در خدمات بهداشتی و درمانی ۱۱۲
- ۴- از کار افتادن شبکه های حمایت اجتماعی ۱۱۲
- ۵- موانع فیزیکی ۱۱۳
- ب: چارچوب های حقوقی-بین المللی حمایت از معلولان در بلایای طبیعی ۱۱۴
- ۱- کنوانسیون حقوق معلولان ۱۱۴
- ۲- قطعنامه های «تحقق اهداف توسعه هزاره برای افراد دارای معلولیت» مجمع عمومی ۱۱۸
- ۳- ۱۳ اکتبر ۲۰۱۳، روز جهانی کاهش بلایا: زندگی با معلولیت و بلایا ۱۱۹
- بند چهارم: سالمندان ۱۲۲
- الف: چالش های پیش روی سالمندان و عدم توجه کافی به آن در بلایای طبیعی ۱۲۴
- ۱- مشکلات از پیش موجود سالمندان و تشدید آنها توسط بلایا ۱۲۵
- ۱-۱- فقر ۱۲۵

- ۱-۲-تنهایی ۱۲۵
- ۱-۳-ملزومات خاص بهداشتی-درمانی و غذایی ۱۲۶
- ۱-۴-معلولیت ۱۲۶
- ۲- مسائل ایجاد شده بواسطه‌ی وقوع بلایای طبیعی..... ۱۲۶
- ۲-۱-پنهان ماندن از دید امدادرسانان و فعالان بشردوستانه ۱۲۶
- ۲-۲-عدم دسترسی به فرایند توزیع مواد غذایی ۱۲۷
- ۲-۳-عدم دسترسی به خدمات بهداشتی-درمانی..... ۱۲۷
- ب: حقوق بین‌الملل و حمایت از سالمندان در اسناد عام حقوق بشری ۱۲۷
- ج: حقوق بین‌الملل و حمایت از سالمندان در اسناد عام حقوق بشری منطقه‌ای ۱۲۹
- د: اسناد اختصاصی بین‌المللی در حمایت از سالمندان در بلایای طبیعی ۱۳۰
- ۱- اصول ملل متحد در خصوص سالمندان ۱۳۰
- ۲- برنامه عمل بین‌المللی مادرید در خصوص سالمندی ۱۳۱
- ه: رویه و سیاست‌های سازمان ملل، در حمایت از سالمندان در بلایای طبیعی ۱۳۴
- و: سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها) و صلیب سرخ در حمایت از سالمندان در بلایای طبیعی ۱۳۵
- ۱- منشور بشردوستانه و حداقل استانداردهای اسفیر ۱۳۶
- ۲- راهنمای عملی موسسه بین‌المللی هلپ‌ایج ۱۳۷
- ز: همکاری و مشارکت فعال سالمندان در حمایت و کمک به سایر گروه‌های آسیب‌پذیر ۱۳۷
- ح: ۱۳ اکتبر ۲۰۱۴، روز بین‌المللی کاهش بلایا با تمرکز بر سالمندان ۱۳۹
- بند پنجم: اقلیت‌ها ۱۴۰
- الف: چالش‌های پیش روی اقلیت‌ها در وضعیت‌های اضطراری ناشی از وقوع بلایای طبیعی و راه حل آنها ۱۴۱
- ب: حقوق بین‌الملل و حمایت از اقلیت‌ها در بلایای طبیعی ۱۴۲
- ۱- ممنوعیت اعمال تبعیض در قوانین و سیاست‌ها ۱۴۳
- ۲- حق شرکت در تصمیمات عمومی ۱۴۴
- ۳- حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی ۱۴۴
- ۴- ممنوعیت تهدید یا توسل به تبعیض ۱۴۵

مبحث دوم: مطالعه حقوق آسیب‌دیدگان بلایای طبیعی در پیش‌نویس کمیسیون حقوق بین‌الملل در خصوص	
حمایت از افراد در بلایا	۱۴۵
گفتار اول: گزارش‌های گزارشگر ویژه	۱۵۰
بند اول: گزارش نخست	۱۵۰
الف: هدف گزارش	۱۵۰
ب. پیشینه	۱۵۲
ج. قلمرو موضوع	۱۵۲
۱- قلمروی ماهوی: مفهوم و طبقه‌بندی بلایا	۱۵۲
۲- قلمرو ماهوی: مفهوم حمایت از افراد	۱۵۳
۳- قلمروی شخصی	۱۵۴
۴- قلمروی زمانی	۱۵۵
د: نتیجه‌گیری	۱۵۵
بند دوم: گزارش دوم	۱۵۶
الف: مقدمه	۱۵۶
ب: تعیین قلمروی موضوع	۱۵۸
۱- قلمروی ماهوی	۱۵۸
۱-۱- حقوق و نیازها، در حمایت از افراد در بلایا	۱۵۸
۲-۱- طبیعت دوگانه‌ی حمایت از افراد در بلایا	۱۵۸
۲- قلمروی شخصی: فعالان دولتی و غیر دولتی	۱۵۹
۳- قلمروی زمانی: پیش از بلا، به هنگام بلا و پس از بلا	۱۵۹
۴- تعریف بلا	۱۶۰
ج: اتحاد (مسئولیت مشترک) و همکاری	۱۶۲
د: کار آتی	۱۶۴
بند سوم: گزارش سوم	۱۶۴
الف: مقدمه	۱۶۴
ب: اصول انسانیت، بی‌طرفی و انصاف	۱۶۹

- ۱- بی طرفی ۱۷۰
- ۲- بی طرفی شخصی یا انصاف ۱۷۱
- ۳- انسانیت ۱۷۱
- ج: کرامت انسانی ۱۷۲
- د: مسئولیت دولت آسیب دیده ۱۷۴
- ۱- حاکمیت و عدم مداخله ۱۷۴
- ۲- هدایت، کنترل، هماهنگی و نظارت ۱۷۵
- ۳- رضایت ۱۷۶
- بند چهارم: گزارش چهارم ۱۷۹
- الف: مقدمه ۱۷۹
- ۱- مسئولیت دولت آسیب دیده نسبت به افراد حاضر در قلمرواش ۱۸۶
- ۲- تدوین وظیفه‌ی ویژه در کمک جستن ۱۸۷
- ب: مسئولیت دولت آسیب دیده به کمک جستن، درجایی که ظرفیت ملی پاسخگوی نیازها نیست .. ۱۸۵
- ج: وظیفه‌ی دولت آسیب دیده به عدم خودداری خودسرانه از رضایت به کمک‌های خارجی ۱۸۸
- د: حق پیشنهاد کمک در جامعه‌ی بین‌المللی ۱۹۰
- ۱- پیشنهاد کمک از طرف دول آسیب‌نندیده ۱۹۱
- ۲- پیشنهاد کمک از طرف سازمان‌های بین‌المللی و سایر فعالان بشردوستانه ۱۹۲
- ۳- عدم مداخله ۱۹۲
- بند پنجم: گزارش پنجم ۱۹۳
- الف: مقدمه ۱۹۳
- ب: نظرات دولت‌ها و سازمان‌ها در کمیته‌ی ششم ۱۹۴
- ۱- نظرات کلی ۱۹۴
- ۲- پیش‌نویس مواد ۵، ۶، ۷ و ۸ ..... ۱۹۶
- ۳- پیش‌نویس ماده ۹ ..... ۱۹۷
- ۴- پیش‌نویس ماده ۱۰ ..... ۱۹۷
- ۵- پیش‌نویس ماده ۱۱ ..... ۱۹۸

- ۲۰۰ ..... حق پیشنهاد کمک (پیش‌نویس پیشنهادی ماده ۱۲) ۲۰۰
- ۲۰۱ ..... وظیفه‌ی ارائه‌ی کمک (سوال طراحی شده توسط کمیسیون در فصل ۳.ج، از گزارش سالانه‌ی (۲۰۱۱)..... ۲۰۱
- .....
- ۲۰۱ ..... ج: موضع گزارشگر ویژه در خصوص سوال کمیسیون در فصل ۳.ج گزارش سالانه‌ی ۲۰۱۱..... ۲۰۱
- ۲۰۳ ..... د: شرح دقیق و با جزئیات وظیفه‌ی همکاری ۲۰۳
- ۲۰۳ ..... ۱- ماهیت همکاری و احترام به حاکمیت دولت آسیب‌دیده..... ۲۰۳
- ۲۰۴ ..... ۲- وظیفه‌ی همکاری، یک تعهد به وسیله ۲۰۴
- ۲۰۵ ..... ۳- طبقه‌بندی‌های همکاری..... ۲۰۵
- ۲۰۶ ..... ه: شرایط ارائه‌ی کمک ۲۰۶
- ۲۰۶ ..... ۱- مطابقت با قوانین ملی ۲۰۶
- ۲۰۶ ..... ۱-۱- تعهد فعالان کمک‌رسان به همکاری مطابق با قوانین ملی..... ۲۰۶
- ۲۰۷ ..... ۱-۲- استثنا برای دولت آسیب‌دیده نسبت به تسهیل کمک‌های فوری و موثر..... ۲۰۷
- ۲۰۷ ..... ۲- شناسایی نیازها و کنترل کیفیت ۲۰۷
- ۲۰۷ ..... ۱-۲- نیازهای قابل شناسایی.. ..... ۲۰۷
- ۲۰۸ ..... ۲-۲- ارزیابی نیازها. ۲۰۸
- ۲۰۸ ..... ۳-۲- کنترل کیفیت. ۲۰۸
- ۲۰۹ ..... ۴-۲- دامنه و نوع..... ۲۰۹
- ۲۰۹ ..... ۳- محدودسازی شرایط قابل تحمیل، به قوانین ملی و بین‌المللی ۲۰۹
- ۲۰۹ ..... ۱-۳- تعهدات بشردوستانه‌ی محوری..... ۲۰۹
- ۲۱۰ ..... ۲-۳- حقوق انسانی..... ۲۱۰
- ۲۱۰ ..... ۳-۳- بازسازی و توسعه‌ی پایدار.. ..... ۲۱۰
- ۲۱۰ ..... ۴-۳- تعهدات مبتنی بر قوانین ملی. ۲۱۰
- ۲۱۱ ..... و: خاتمه‌ی کمک‌رسانی..... ۲۱۱
- ۲۱۲ ..... بند ششم: گزارش ششم ۲۱۲
- ۲۱۲ ..... الف: مقدمه ۲۱۲

ب: پیشگیری	۲۱۵
۱- پیشگیری به عنوان یک اصل حقوق بین الملل	۲۱۵
۲- همکاری بین المللی در خصوص پیشگیری	۲۱۶
بند هفتم: گزارش هفتم	۲۱۸
الف: بررسی موضوع در سال ۲۰۱۳	۲۱۹
ب: حمایت از پرسنل امدادی و تجهیزات و کالاهای آنها	۲۲۰
۱- مروری بر اسناد بین المللی در خصوص حفاظت از پرسنل امداد بلایا و تجهیزات و کالاهایشان	۲۲۱
۲- تدابیری که باید به وسیله‌ی دولت آسیب دیده برای انجام وظیفه در خصوص حفاظت از پرسنل امدادی و تجهیزات و کالاهای آنها اتخاذ کند	۲۲۲
ج: مقررات کلی	۲۲۴
۱- ارتباط با قوانین خاص حقوق بین الملل	۲۲۴
۲- ارتباط با سایر قوانین حقوق بین الملل	۲۲۵
۳- ارتباط با منشور ملل متحد	۲۲۵
بند هشتم: ضمیمه‌ی گزارش هفتم	۲۲۶
بند نهم: آخرین نسخه تدوین شده از پیش نویس مواد تهیه شده توسط کمیته تهیه پیش نویس	۲۲۸
گفتار دوم: نظرات فدراسیون بین المللی جمعیت های صلیب سرخ و هلال احمر را جمع به پیش نویس	۲۳۴
بند اول: نظرات ارائه شده نسبت به گزارش کمیسیون حقوق بین الملل در سال ۲۰۰۹	۲۳۴
بند دوم: نظرات ارائه شده نسبت به گزارش کمیسیون حقوق بین الملل در سال ۲۰۱۰	۲۳۵
بند سوم: نظرات ارائه شده نسبت به گزارش کمیسیون حقوق بین الملل در سال ۲۰۱۱	۲۳۷
بند چهارم: نظرات ارائه شده نسبت به گزارش کمیسیون حقوق بین الملل در سال ۲۰۱۲	۲۳۸
بند پنجم: نظرات ارائه شده نسبت به گزارش کمیسیون حقوق بین الملل در سال ۲۰۱۳	۲۳۹
بند ششم: نظرات ارائه شده نسبت به گزارش کمیسیون حقوق بین الملل در سال ۲۰۱۴	۲۴۰
گفتار سوم: نظر ایران راجع به پیش نویس	۲۴۱
نتیجه گیری	۲۴۳
پیشنهادات	۲۵۰
منابع	۲۵۱

مقدمه

الف: بیان موضوع

مساله ی بلایای طبیعی مساله ای است که بشر از ابتدای خلقت تا کنون با آن دست به گریبان بوده است. بلایای طبیعی جان عده ی زیادی را می گیرد، تعداد کثیری را بی خانمان ، کودکان را بی سرپرست، برخی را دچار معلولیت ، و سالخوردگان و بیماران را آسیب پذیرتر می نماید. از طرف دیگر، یک فاجعه ی طبیعی موجب اختلال در نظم داخلی کشور محل حادثه شده و تامین امنیت آن کشور وحتىی در برخی از موارد کشورهای همسایه را با مشکل مواجه می سازد. آمارها نشان می دهند که بلایای طبیعی رو به افزایش است. در دو دهه ی گذشته وقوع بلایای طبیعی در کره ی زمین چهار برابر شده است؛ بدین ترتیب که در اواخر دهه ۸۰ میلادی به طور متوسط شاهد سالیانه ۱۲۰ بلای طبیعی بوده ایم که این رقم ، هم اکنون به ۵۰۰ بلا در سال افزایش یافته است. سازمان ملل در گزارش جدیدی اعلام کرد: وقوع بلایای طبیعی نظیر طوفان، سیل و موج های گرمایی از دهه ۷۰ میلادی تاکنون پنج برابر شده است. به گزارش سرویس «محیط زیست» خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا) گزارش جدید سازمان جهانی هواشناسی نشان می دهد که جهان نسبت به دهه ۷۰ میلادی پنج برابر بیشتر در معرض خطر بلایای طبیعی قرار دارد زیرا تغییرات جوی خطر وقوع این حوادث طبیعی را افزایش داده است. بنابر این گزارش در دهه نخست قرن ۲۱، شاهد ۳۴۹۶ مورد وقوع حوادث طبیعی شامل سیل، طوفان، خشکسالی و موج گرما بوده ایم که این رقم تقریبا پنج برابر آمار بلایای طبیعی است که در طول دهه ۷۰ میلادی به ثبت رسیده است. در دهه ۷۰ میلادی ۷۴۳ مورد وقوع بلایای طبیعی به ثبت رسیده که تمام آنها به دنبال تغییرات جوی رخ داده اند. علاوه بر این برخی از بلایای طبیعی نظیر سیل و طوفان از سایر این رویدادهای ویرانگر، خطرات و آسیب های بیشتر و وسیع تری ایجاد می کنند. به گزارش ایسنا به نقل از روزنامه گاردین، بنابر گزارش سازمان جهانی هواشناسی ، حوادثی چون سیل و طوفان های سهمگین از سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ میلادی که ۸۰ درصد از مجموع ۳۴۹۶ حادثه طبیعی را شامل شده اند، پیشتاز بلایای طبیعی در دهه گذشته بوده اند. بنابر این گزارش، موج گرما نیز یک قاتل جدید محسوب می شود. در دهه ۷۰ میلادی، موج گرما حتی به عنوان یک تهدید، ثبت نشده بود اما در سال ۲۰۱۰ میلادی به

عنوان یکی از عوامل اصلی مرگ و میرهای ناشی از بلایای طبیعی پا به عرصه وجود گذاشت.^۱ بر اساس آمارهای سازمان ملل متحد، هرساله بیش از ۲۲۶ میلیون نفر تحت تاثیر بلایای طبیعی قرار می‌گیرند. خسارات مالی ناشی از بلایا، از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰، به حدود ۱۰۰ تریلیون دلار رسیده است.^۲ بر اساس گزارش اخیر مرکز تحقیقات اپیدمیولوژی بلایای طبیعی^۳، در ژنوب، طی یک دهه ی اخیر سیر صعودی وقوع بلایای طبیعی در دنیا به یک فاجعه بدل گشته است؛ به طوری که سکنه‌ی مناطق آسیب دیده از تاثیرات بلند مدت بلایا در رنج و عذاب بوده و بهبودی کامل این مناطق بحران زده تا سالیان متمادی به طول می‌انجامد. افزایش تعداد و شدت بلایای طبیعی، سازمان ملل متحد را بر آن داشت تا دهه‌ی آخر قرن بیستم را به عنوان دهه‌ی کاهش بلایای طبیعی بنامد. در طول این دهه و در سال ۱۹۹۴، اولین کنفرانس کاهش بلایای طبیعی در یوکوهاما ژاپن برگزار شد، در ادامه‌ی این روند و حدود ۱۱ سال بعد، دومین کنفرانس و این بار با عنوان کاهش خطرپذیری بلایای طبیعی در کوبه ژاپن برپا شد. این روند ادامه داشته و سومین کنفرانس در این زمینه، در سال ۲۰۱۵ برگزار خواهد شد.

احترام به حقوق بنیادین و رفع نیازهای اولیه‌ی افراد متاثر از بلایای طبیعی یکی از مهم‌ترین مسائل موجود در این زمینه است. در این میان توجه به حقوق و نیازهای ویژه‌ی گروه‌های آسیب‌پذیر مثل زنان، کودکان، سالمندان، و معلولان نیز از اهمیت ویژه‌ی برخوردار است.

از سال ۲۰۰۷ میلادی کمیسیون حقوق بین‌الملل به درستی به ضرورت اقدام و تدبیر در این خصوص پی برده و تلاش‌هایی را در جهت تدوین کنوانسیون در مورد حمایت از افراد در بلایا آغاز کرده است. این تلاش‌ها، بدون وقفه، تا امروز نیز ادامه داشته و ماحصل آن پیش‌نویسی ۲۱ ماده‌ای است که در حال تکمیل می‌باشد.

به کرات شنیده ایم که پیشگیری بهتر از درمان است. اما آیا بلایای طبیعی قابل پیشگیری‌اند؟ برای پاسخ به این سوال ابتدا باید بدانیم که این بلایا تا چه حد قهری بوده و تا چه اندازه ثمره‌ی اقدامات بشری‌اند. در این خصوص موسسه‌ی آکسفام انگلیس عامل اصلی ایجاد بلایای طبیعی را افزایش گازهای

---

^۱ ایسنا، رشد پنج برابری بلایای طبیعی از دهه‌ی هفتاد میلادی، ۲۵ تیر ۱۳۹۳، قابل دسترسی در:

<http://www.isna.ir/fa/news/93042514915/رشد-۵-برابری-بلایای-طبیعی-از-دهه-۷۰-میلادی>

^۲ United Nations Sustainable Development Knowledge Platform, Disaster-resilient Societies, December 2012, available at: <http://www.un.org/en/sustainablefuture/disasters.shtml#facts>

^۳ CRED